

Sosyal Güvenlik Hukuku Anlamında İş Kazası

Work Accidents Within the Scope of Social Security Law

Hilal Nur GÜNCAN

Özet

Bu çalışmanın amacı sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazası kavramını mevzuat, öğreti ve yargı kararları kapsamında incelemektir. İş kazası ve meslek hastalığı sigortası yürürlükteki sistemimizde; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu "kısa vadeli sigorta kolları" kapsamında düzenlenmiş ve iş kazası hükümlerinin; hizmet akdiyle veya kendi adına ve hesabına bağımsız çalışan tüm sigortalılar hakkında uygulanacağı öngörülmüştür. Bu çalışmada öncelikle kaza kavramı borçlar hukuku, iş hukuku ve sosyal güvenlik hukuku anlamında karşılaştırılmalı olarak ele alınmış, hangi hallerde meydana gelen kazaların Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında iş kazası olarak kabul edileceği yargı kararları ve öğreti arasında farklılık arz eden hususlar dikkate alınarak incelenmiştir. Son olarak 4/1-a ve 4/1-b kapsamında çalışan sigortalılar arasında bağımsız çalışmanın niteliğinin bir sonucu olarak iş kazasının tespit edilmesi, bildirilmesi ve iş kazası sayılacak hallerin belirlenmesi hususlarında mevcut bulunan farklılıklara değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler

İş Kazası, Sigortalı, İşveren, İşyeri, İşçi.

Abstract

Main purpose of this article is to study the term of work accident within the scope of legislation, doctrine, and court decisions as a part of social security law. Within the present legal system work accident and occupational disease have been regulated within the Social Insurance and Universal Health Insurance Law No. 5510 as a part of "short term insurance branches" and related work accident articles have been stipulated to be applied to all insured whether they work through a service contract or work for his/her own name and account without being bound by a service contract. Within this work, firstly; the legal term of accident was studied comparatively in accordance with law of obligations, labor law and, social security law and in which conditions resultant accidents accepted as a work accident within the scope of Social Insurances and Universal Health Care Law was determined with discrepancies between decisions of courts and doctrine taken into consideration. In conclusion, present discrepancies between insured people within the scope of 4/1-a and 4/1-b regarding determination, notification of work accident and determination of situations which will be deemed as work accidents as a result of working whether with or without a service contract were addressed.

Keywords

Work Accident, Insured, Employer, Workplace, Worker.

* Beykent Üniversitesi S.B.E Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, hnguncan@gmail.com

GİRİŞ

İş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası ülkemizde 1945 yılında 4772 sayılı İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu ile kurulmuştur. Yürürlükteki sistemimizde iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortasının kapsamına ve bu kapsamda sunulan yardımlara ilişkin hükümler 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile düzenlenmiştir. Ülkemizde geniş kapsamlı bir mevzuata sahip olunmasına karşın, iş kazaları ve meslek hastalıklarının sayısındaki endişe verici artışa engel olunamamaktadır. Bunun sonucu olarak soruna, hukuk normunun yetersizliği ya da eksikliği değil, bu normların etkin bir şekilde uygulanamamasının ve yetersiz denetimlerin sebep olduğu kabul edilmektedir.

5510 sayılı Kanun iş kazalarını tanımlamak yerine hangi hallerde meydana gelen kazaların iş kazası kabul edileceğini düzenlemiştir. Bu sebeple Kanunda öngörülen şartlarda meydana gelen ve sigortalıyı ruhen veya bedenlen zarara uğratan olay, iş kazası sayılacak ve kaza sebebiyle zarara uğrayan sigortalı; bu sigorta koluna ilişkin kanunda öngörülmüş olan yardımlara hak kazanacaktır. Çalışmamız kapsamında kavram olarak iş kazası ve devamında hangi hallerde meydana gelen kazaların iş kazası olarak kabul edileceği hususları ele alınılacak, bağımsız çalışanlar bakımından iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortasını uygulanmasına ilişkin farklılıklara değinilecektir. Bunun yanında çalışma boyunca yargı kararları ve öğreti arasında farklılık arz eden hususlara yer verilecektir.

1. İŞ KAZASI KAVRAMI VE UNSURLARI

Sosyal tehlike, kişinin gelirinde meydana gelen azalma veya giderlerde gerçekleşen çoğalma olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 28 Haziran 1952 tarihli Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin 102 sayılı sözleşmesinde 9 sosyal tehlike sayılmıştır¹. İş kazaları bu kapsamda “mesleki risk” olarak nitelendirilmektedir². Bireylerin uluslararası metinlerde yer bulan sosyal tehlikelerin olumsuz sonuçlarına karşı sosyal güvenlik haklarının sağlanması bir devlet ödevi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Almanya’da 1884 yılında kurulan ve dünyada kurulan ilk sigorta kollarından biri olma özelliğine sahip olan iş kazası ve meslek hastalığı sigortası, ülkemizde 1945 yılında 4772 sayılı İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu ile kurulmuş ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu³ ile daha kapsamlı

¹ ILO Kabul Tarihi: 28 Haziran 1952, T.C. Kanun Tarih ve Sayısı: 29 Temmuz 1971/1451, Bakanlar Kurulu Kararı Tarih ve Sayısı: 1 Nisan 1974 / 7-7964.

² Müjdat Şakar, *Meslek Yüksek Okulları için İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (8.Bası), Beta, İstanbul, 2015, ss.170.

³ RG, 29, 30, 31.07.1964 - 01.08.1964/11766, 11779.

bir şekilde düzenlenmiştir⁴. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu⁵ incelendiğinde ise “kısa vadeli sigorta kolları” kapsamında yeniden düzenlenen iş kazası hükümlerinin; hizmet akdiyle veya kendi adına ve hesabına bağımsız çalışan tüm sigortalılar hakkında uygulandığını görüyoruz⁶.

İş kazalarının ve sebep olduğu olumsuz sonuçların önlenmesi amacıyla ülkemizde geniş kapsamlı bir mevzuata sahip olunmasına karşın, iş kazaları ve meslek hastalıklarının sayısındaki endişe verici artışa engel olunamamakta, bu sebeple soruna hukuk normunun yetersizliği ya da eksikliği değil, bu normların etkin bir şekilde uygulanamamasının ve yetersiz denetimlerin sebep olduğu kabul edilmektedir⁷.

1.1. İş Kazası Kavramı

5510 sayılı Kanun iş kazasını tanımlamaktan çok hangi hallerin iş kazası olarak kabul edileceğini düzenlemiştir. 5510 sayılı Kanun 13. maddeye göre iş kazası;

“a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,

b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,

c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,

d) Bu Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,

e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında,

meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır.”

Meydana gelen bir kazanın 5510 sayılı Kanun kapsamında iş kazası sayılıp sayılmayacağına idari bakımdan Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) karar verir, ancak sosyal sigorta ilişkisinin tarafları Kurum, işveren ya da sigortalı arasında bu hususun tespitine ilişkin bir uyuşmazlık çıkması halinde, kanuni tanımdaki hallerin anlamı ve yorumlanması görevi yargıya aittir⁸.

⁴ A. Can Tuncay, Ömer Ekmekçi, *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri* (18. Bası), Beta, İstanbul, 2016, ss.365.

⁵ RG, 16.06.2006, 26200.

⁶ M. Refik Korkusuz, Suat Uğur, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (5. Bası), Ekin, Bursa, 2016, ss.377.

⁷ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (15.Bası), Beta, İstanbul, 2014, ss.409.

⁸ Kadir Arıcı, *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku* (1. Bası), Gazi Kitabevi, Ankara, 2015, ss.317.

1.2. İş Kazası Unsurları

1.2.1. Sigortalı Olma

5510 sayılı Kanunun “Sigortalı Sayılanlar” başlıklı 4. maddesinin (1-a) bendinde hizmet sözleşmesi ile bir veya birkaç işverene bağlı olarak çalışanlar, 4. maddenin (1-b) bendinde; hizmet sözleşmesine bağlı olmaksızın kendi ad ve hesabına bağımsız çalışanlar ve yine 4. maddenin (1-c) bendinde memurlar sigortalı olarak kabul edilmektedir. Ancak kanunda memurlar için kısa vadeli sigorta kollarının uygulanmayacağı öngörülmekte, iş kazası ve meslek hastalığına ilişkin hükümler 4/1-a ve 4/1-b kapsamında çalışan sigortalılar için uygulama alanı bulmaktadır⁹.

4/1-c kapsamındaki memur ve diğer kamu görevlilerinin mesleki risklere karşı sosyal güvenlik ihtiyaçlarının “vazife malullüğü” ve “harp malullüğü” sistemi kapsamında karşılanması benimsenmiştir¹⁰.

1.2.2. Sigortalının Kazaya Uğraması

Sözlük anlamına göre kaza; *istem dışı veya umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya aracın zarara uğramasıdır*¹¹. Borçlar hukuku anlamında kaza ve 5510 sayılı Kanun anlamında kaza kavramları değerlendirildiğindeyse; borçlar hukuku anlamında kaza kavramının kişi ve eşyaya gelen zararları kapsadığını ancak 5510 sayılı Kanun kapsamındaki kazaların ilgili maddede sayılan şartlar altında gerçekleştiğini ve eşyaya gelen zararın bu kapsamda değerlendirilmediğini görüyoruz. Diğer bir fark ise borçlar hukuku anlamında kaza hallerinde kusuru olan borçlu sorumluluktan kurtulamazken, 5510 sayılı Kanun kapsamındaki kazalarda sigortalının kusuru bulunması olayın iş kazası olarak kabulüne ilişkin bir değişikliğe sebep olmamaktadır¹².

Bireysel iş hukuku anlamında iş kazası ve 5510 sayılı Kanun anlamında iş kazası kavramını incelemeyen önce iş kazalarından doğan sorumluluğun kaynağını incelemek gerekmektedir. İşçi ve işveren arasında yapılan hizmet sözleşmesinin işverene yüklediği; işçinin iş tehlikelerine karşı korunması, iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması borçları yasal dayanağını İş Kanunu ve Borçlar Kanunundan alır¹³. İşverenin ilgili kanunlarca kendisine yüklenen bu borcu yerine getirmemesi sonucu meydana gelen kaza bireysel iş

⁹ İsa Karakaş, *İş Kazası & Meslek Hastalığı İhtilafları ve Çözüm Yolları* (2. Bası), Berikan, Ankara, 2012, ss. 23.

¹⁰ Arıcı, a.g.e, ss.316.

¹¹ Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>, (Erişim Tarihi, 30/05/2017).

¹² Aybüke Karaca, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı*, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, ss. 67-68.

¹³ Ali Güneren, *İş Kazası veya Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları* (1. Bası), Adalet, Ankara, 2010, ss.434.

hukuku anlamında iş kazası olarak kabul edilir ve bu kazadan dolayı işverenin sorumluluğu doğar. Bu kazalar 5510 sayılı Kanun kapsamında kabul edilen iş kazalarına oranla dar kapsamlıdır. Bu sebeple bireysel iş hukuku anlamında iş kazası kabul edilen bütün kazalar 5510 sayılı Kanun anlamında da iş kazası kabul edilirken, 5510 sayılı Kanun anlamında iş kazası olarak kabul edilen bütün kazaların aynı zamanda bireysel iş hukuku anlamında iş kazası olarak nitelendirilmesi mümkün değildir¹⁴.

Bir olayın sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazası olarak kabul edilmesi doğrudan işverenin sorumluluğunun doğması anlamına gelmemektedir. İşverenin iş kazasından sorumlu tutulabilmesi için iş güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğüne aykırı hareketiyle işçinin maruz kaldığı zarar verici olay arasında illiyet bağı bulunması gerekmektedir. Bir kararında Yargıtay, işyerinde kalp krizi geçirilmesini iş kazası saymıştır. Ancak işverenin kusuru bulunup bulunmadığının tespiti açısından, işyerindeki çalışma koşullarının, sigortalının bünyesinin zorlanıp zorlanmadığının, alınması gerekip de alınmayan önlemlerin neler olduğunun ve işçinin bu önlemlere uyup uymadığının göz önünde tutulması gerektiği sonucuna varmıştır¹⁵.

Meydana gelen bir kazanın iş kazası olarak nitelendirilmesi için dıştan gelen bir etkenle meydana gelmesi, istenilmemiş olması ve ani olması gerekmektedir¹⁶. Doktrinde kabul edilen bu görüşe rağmen Yargıtay'ın aksi yönde kararları bulunmaktadır. Yargıtay; kalp krizi geçiren sigortalının ölümünü ve beyin kanaması geçiren işçinin felç olmasını, olayın işyerinde meydana gelmiş olması gerekçesi ile iş kazası kabul ederek, kazanın dıştan bir etkenle meydana gelmesi şartını söz konusu olaylar bakımından aramamıştır¹⁷. Kazanın istenmemiş olması şartı ise yine bireysel iş hukuku ve sosyal güvenlik hukuku anlamında farklı değerlendirilirken; zarara uğrayanın isteğinin bulunması halinde bireysel iş hukuku anlamında kazada işverenin sorumluluğundan bahsedilememekte, sosyal güvenlik hukuku anlamında kazanın istenmemiş olması şartı doktrinde tartışılmaktadır. Ancak SGK'nın 2011/50 tarihli ve sayılı Genelgesinde; sigortalının işyerinde intihar etmesinin intiharın yapılan işle ilgili olup olmadığına bakılmaksızın iş kazası sayılacağını belirtilmiştir¹⁸. Yar-

¹⁴ Ali Atıcı, İşverenin İş Kazasından Doğan Sorumluluğu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, ss.14.

¹⁵ Yarg. 21.HD., T. 8.2.2011, E. 2010/9728, K. 2011/801. Kararın değerlendirilmesi için bkz. Coşkun Saraç, "İşyerinde Kalp Krizinden Ölüm ve İşverenin İş Kazasından Dolayı Sorumluluğu", Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı: 26, <http://www.mess.org.tr/tr/yayinlarimiz/detay/sicil-sayi-26/>, ss.125-130, (Erişim Tarihi 01.04.2017).

¹⁶ Tuncay, Ekmekçi, **a.g.e.**, ss.370-372.

¹⁷ Yarg. 21. HD., 21.11.2002, E.9004, K. 10005., Yarg. HGK., 13.10.2004, E. 21-529, K. 527, <http://www.kazanci.com/>, (Erişim Tarihi, 24/03/2017).

¹⁸ SGK'nın 2011/50 tarihli ve sayılı "Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları" konulu genelgesi.

gıtay tarafından iş kazası kavramı hususunda oldukça genişletici bir yorumun tercih edildiği, 5510 sayılı Kanun 13. maddede sayılan durumlarda geçirilen bütün kazaların iş kazası olarak nitelendirildiği görülmektedir¹⁹. “5510 sayılı Kanunda kaza kavramının bu denli geniş tutulmasının nedeni, sosyal güvenliğin koruyucu kapsamının anayasal sosyal güvenlik hakkına (m. 60) uygun olarak mümkün olduğuna genişletilmesi düşüncesidir²⁰.”

İş kazasının son unsuru olarak kabul edilen ani olması şartı ise iş kazalarını meslek hastalıklarından ayıran en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır²¹. Meslek hastalığında, zarara sebep olan olaya uzun bir zaman dilimi içerisinde ve devamlı bir surette maruz kalınmaktadır. İş kazasında zarara sebep olan olay tektir ve bir defada tamamlanmaktadır²².

1.2.2.1. Sigortalının İşyerinde Bulunduğu Sırada Uğradığı Kazalar

5510 sayılı Kanuna 13. maddeye göre “Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada.” uğradığı kazalar iş kazası sayılır. Ancak araştırılması gereken husus, işyerindeki kazanın işin sonucu doğmuş olup olmadığının tespiti ve bunun olayın iş kazası olarak kabul edilmesindeki etkisidir. İşin yapılmasından doğan kazalar tartışmasız bir şekilde iş kazası olarak kabul edilmekle beraber, meydana gelen ve zarara sebep olan kazanın sigortalının özel yaşamından kaynaklanmasına ilişkin Kanunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Fakat Yargıtay kararları incelendiğinde işyerinde bulunduğu sırada gerçekleşen kazaların iş kazası olarak kabulünde, işin yapılmasından ya da özel hayattan kaynaklanmasının dikkate alınmadığı görülmektedir. Sigortalının mesai arkadaşı tarafından yaralanması, kira sebebiyle çıkan tartışma sonucu ev sahibi tarafından dövülmesi, ara dinlenmesindeki sporu esnasında ayak kemiğinin kırılması gibi olaylar sigortalının işyerinde bulunduğu sırada meydana gelmesi sebebiyle iş kazası sayılmaktadır²³. Bunun yanında SGK'nın 2011/50 tarihli ve sayılı “Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları” konulu genelgesinde belirtildiği üzere; “*Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada meydana gelen olayların yapılan işle ilgili olup olmadığına bakılmaksızın iş kazası sayılması gerekmektedir. Bu bakımdan sigortalıların avluda yürürken düşmesi, dinlenme saatinde top oynarken ayağının burkulması, bahçede meyve ağacından meyve toplarken düşmesi, tarlada çalışır iken traktör ile kaza geçirmesi, yemek yerken elini kesmesi, dinlenme odasında dinlenirken sobadan zehirlenmesi, işyerinde intihar etmesi, işyeri sınırları içinde bulunan havuzda boğularak ölmesi, ücretli izinli bulunduğu sırada çalıştığı işyerindeki arkadaşlarını ziyaret*

¹⁹ Erdem Özdemir, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (1. Bası) Vedat, 2014, ss. 513.

²⁰ Sarper Süzek, *İş Hukuku* (10. Bası), Beta, 2014, ss.423.

²¹ Tuncay, Ekmeççi, **a.g.e.**, ss.372.

²² Baki Oğuz Mülayim, *İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Kavramları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, ss. 38.

²³ Ali Nazım Sözer, *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku* (2. Bası), Beta, İstanbul, 2015, ss. 323.

için geldiğinde kaza geçirmesi, araçlarla çalışanların bu araçlarda geçirecekleri kazalar iş kazası olarak kabul edilecektir."²⁴. İşyerinde meydana gelen bir olayın iş kazası olarak kabulü bakımından işyeri kavramı, işyerinin sınırları ve kazanın zamanı üzerinde durulması gerekmektedir.

1.2.2.1.1. İşyeri Kavramı

5510 sayılı Kanun m.11'e göre işyeri; "sigortalı sayılanların maddî olan ve olmayan unsurlar ile birlikte işlerini yaptıkları yerlerdir. İşyerinde üretilen mal veya verilen hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya meslek eğitimi yerleri, avlu ve büro gibi diğer eklentiler ile araçlar da işyerinden sayılır." Görüldüğü gibi 5510 sayılı Kanun anlamında işyeri; asıl işyeri ile sınırlı tutulmamış, aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlar da işyerinin sınırları içinde kabul edilmiştir. Araç kavramının kapsamına her türlü taşıt aracı, seyyar veya sabit her türlü makine girmektedir²⁵. Bir aracın işyerinden sayılması için işverenin aracın maliki olması da zorunlu değildir²⁶.

İşyeri kavramının 5510 sayılı Kanun kapsamında tanımlanmasındaki amaç, sigortalının işyerinde bulunduğu süre boyunca insan olması sebebiyle sahip olduğu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bütün mekanların işyerine dahil edilmesidir. Bu sebeple işçiler tarafından kullanılan bütün tesisler işyerinden sayılacaktır. Bu kuralın istisnası işyeri sınırları için bulunan fakat ikamet amacıyla kullanılan lojmanlardır. İkamet amacıyla kullanılan lojmanlar işyerine dahil edilmemektedir²⁷.

1.2.2.1.2. Kazanın Zamanı

Sigortalıyı zarara uğratan bir olayın iş kazası olarak kabul edilmesi için bu olayın işyerinde gerçekleşmesi yeterli görülmekte ve iş saatleri içinde meydana gelmesine ilişkin bir şart aranmamaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu işyerinde kazaya uğranmasına ilişkin bir kararında; iş saatleri dışında işyerinin yanında bulunan dereye girilmesi sonucu meydana gelen boğulma olayını iş kazası olarak kabul etmiş, gerekçe olarak da sigortalının, işyerinde yıkanma yerlerinin bulunmaması sebebiyle zorunlu olarak dereye girip yıkanmış olması gösterilmiştir²⁸. Başka bir kararda ise gece bekçiliği yapan sigortalının beyin kanaması geçirecek felç olması, olayın işyerinde gerçekleşmiş olması sebebiyle iş kazası olarak kabul edilmiştir²⁹.

²⁴ SGK'nın 2011/50 tarihli ve sayılı "Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları" konulu genelgesi.

²⁵ Başak Güneş, *İş Kazası ve Meslek Hastalıklarında Sosyal Güvenlik Kurumu'nun İşverene Rücu Hakkı*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, ss.22.

²⁶ Güzel, Okur, Caniklioğlu, *a.g.e.*, ss. 247.

²⁷ Yusuf Alper, *Sosyal Sigortalar Hukuku*, (8. Bası), Dora, Bursa, 2016, ss. 158.

²⁸ YHGK., 06.07.2005, E. 2005/10-444, K. 2005/449, <http://www.kazanci.com/>, (Erişim Tarihi, 28/03/2017).

²⁹ Yarg. 21. HD., 21.11.2002, E.9004, K. 10005, <http://www.kazanci.com/>, (Erişim Tarihi, 28/03/2017).

1.2.2.2. İşveren Tarafından Yürütülmekte Olan Bir İş Dolayısıyla Meydana Gelen Kazalar

5510 sayılı Kanun m.13'e göre; "*işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle*" meydana gelen kazalar iş kazası olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda sigortalı kazaya işyerinde uğramamış dahi olsa kazanın işveren tarafından yürütülmekte olan bir iş nedeniyle meydana gelmesi halinde bu kazanın iş kazası olarak nitelendirilmesi gerekecektir.

Sigortalı sabit bir mekanda çalışırken işveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla gütübirlik dışarıya gönderilebilir ya da sigortalı işin niteliği gereği sürekli işyeri dışına çıkmak zorunda kalabilir. Bu iki durumda da görev yerine ulaşılan kadar yolda geçen süre İş Kanunu'na göre çalışma süresinden sayılacaktır. Bu sebeple yolda geçen sürede ve iş başında meydana gelen kazalar iş kazası sayılmaktadır³⁰. Örneğin sigortalının işverenin talimatı üzerine bir müşterinin evindeki elektrik arızası ile ilgilenirken kazaya uğrayıp ölmesi halinde bu durum iş kazası olarak kabul edilecektir³¹. Yargıtay, işçilerin işverence sağlanan bir taşıtla iş elbisesi provası için Urfa'dan Hilvan'a götürülürken terör saldırısı sonucu öldürülmesini ve başka bir olayda, sigortalının gönderildiği yere giderken halkevi bahçesine sapması ve orada arkadaşlarıyla otururken patlayan bir bomba sonucu hayatını kaybetmesini iş kazası saymıştır³². İşyeri dışında başka bir binaya gönderilen su dağıtımında görevli işçinin, bozuk asansör kapısı sebebiyle boşluğa düşerek ölmesi Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından iş kazası sayılmış, ancak hayat deneyimlerine göre işverence iş güvenliği önlemi alınmasının mümkün olmaması gerekçesiyle işveren bu kazadan sorumlu tutulmamıştır³³.

1.2.2.3. İşveren Tarafından Görevli Olarak Başka Yere Gönderilen Sigortalının Uğradığı Kazalar

İşçinin işveren tarafından görevli olarak başka yere gönderilmesi suretiyle asıl işini yapmaksızın geçen süreler İş Kanunu 66. maddeye göre çalışma süresinden sayılmıştır. 5510 sayılı Kanun m.13'e göre, "*Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda*" meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olay iş kazası olarak kabul edilmektedir. Bir olayın bu kapsamda iş kazası olarak kabul edilmesi için; sigor-

³⁰ Sözer, *a.g.e.*, ss. 324.

³¹ Güzel, Okur, Caniklioğlu, *a.g.e.*, ss. 424.

³² Yarg. 9. HD., 04.07.1985, E.4249, K.7387., Yarg. HGK., 05.06.1996, E.10-228, K.454, <http://www.kazanci.com/>, (Erişim Tarihi, 28/03/2017)., Sözer, *a.g.e.*, ss. 325.

³³ Kararın değerlendirilmesi için bkz. Coşkun Saraç, *İşyeri Dışında Meydana Gelen İş Kazası Nedeniyle Sorumluluk- İşverenin Önlem Alma Yükümlülüğü- Uygun İlliyet Bağlı*, [Elektronik Versiyonu] 'Sicil' İş Hukuku Dergisi, Sayı: 18, <http://www.mess.org.tr/tr/yayinlarimiz/detay/sicil-sayi-18/>, ss.202-214, (Erişim Tarihi 01.04.2017)., Levent Akın, *İşverenin İşçiye Gözetme Borcundan Doğan Hukuki Sorumluluğunda Uygun Nedensellik Bağlı*, [Elektronik Versiyonu] Çimento İşveren Dergisi, Sayı: 2 Cilt: 25, <http://www.ceis.org.tr/dergi.php?diD=89>, ss.26-39, (Erişim Tarihi 01.04.2017).

talının, işveren tarafından verilen bir görevi yerine getirmek üzere işyeri sınırları dışına çıktığı an ve işverence verilen görev tamamlandıktan sonra tekrar işyerine döndüğü ana kadar geçen zaman dilimi içerisinde gerçekleşmesi gerekmektedir³⁴.

Sözer'e göre; sigortalının işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle uğradığı kazalar günübürlük olarak işyeri dışına çıkılması hallerini kapsarken, sigortalının işveren tarafından görevli olarak başka yere gönderildiği sırada uğradığı kazalar sigortalının birden fazla gün için dışarıda görevlendirilmesi hallerini kapsamaktadır³⁵.

SGK'nın 2011/50 tarihli ve sayılı "Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları" konulu genelgesinde belirtildiği üzere "görevli olarak gönderilen sigortalının görev konusu ile ilgili olmayan ve görevinin dışında meydana gelen kazalar iş kazası sayılmaz. Bu nedenle görevli gönderilen sigortalının işi dışında eğlenmek için gittiği sinema veya gece kulübünde herhangi bir nedenden dolayı uğradığı kazanın iş kazası olarak kabul edilmesi mümkün değildir." Ancak konuya ilişkin bir Yargıtay kararında, işveren tarafından başka bir yere gönderilen sigortalının boş zamanlarının normal bir yaşantı içinde değerlendirilmesinin normal olduğu vurgulanmış, sigortalının boş zamanlarında, eğlence yerlerine, sinemaya gidebileceği belirtilmiştir. Bu sebeple işveren tarafından başka bir yere gönderilen sigortalıyı, boş zamanları da kapsayan normal bir yaşantı sınırları içerisinde kalmak koşuluyla işyerine döntünceye kadar tüm risklere karşı korumak sosyal sigorta ilkelerinin bir gereğidir³⁶.

İşveren tarafından görevlendirilen şirket müdürünün Samsun'dan Ankara'ya gitmek için bindiği uçağın düşmesi sonucu ölmesi iş kazası sayılmıştır³⁷. Ancak Yargıtay başka bir olayda, sigortalının işverenin yurtdışındaki işyerine giderken bindiği uçağın ülke sınırları dışında düşmesi sebebiyle ölmesini, kazanın ülke dışında meydana gelmiş olması gerekçesine dayanarak iş kazası olarak kabul etmemiştir³⁸.

1.2.2.4. Süt İzninin Kullanımı Sırasında Meydana Gelen Kazalar

5510 sayılı Kanun m.13'e göre; "Bu Kanununun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda" meydana gelen kazalar iş kazası olarak kabul edilmektedir.

³⁴ Metin Pehlivan, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde (5510 Sayılı Kanun) Kısa Vadeli Sigorta Kollarından Sağlanan Yardımlar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, ss.31.

³⁵ Sözer, **a.g.e.**, ss. 326.

³⁶ Yarg. 10. HD., 02.06.1983, E.2061, K.3302, Güneren, **a.g.e.**, ss.400., Sözer, **a.g.e.**, ss.327.

³⁷ Yarg. 9. HD., 29.12.1981, E.11284, K.15904, <http://www.kazanci.com/>, (Erişim Tarihi, 28/03/2017).

³⁸ "506 sayılı Yasa'nın uygulama alanı devletin hükümlerlik sahası ile sınırlı olup, ülke sınırları dışında uygulanamaz. 506 sayılı Yasa'nın ülke dışında meydana gelen sigorta olaylarında uygulanabilmesi SGK'na yükümlülükler getiren sosyal güvenlik sözleşmesi veya kısa vadeli sigorta kollarını da kapsayan topluluk sigortaları bulunması halinde mümkün olabilir." Yarg. 21 HD., 25.10.2010, E. 13391, K.10434, <http://www.kazanci.com/>, (Erişim Tarihi, 28/03/2017).

4857 sayılı İş Kanunu'nun 74. maddesine göre kadın işçilere bir yaşımdan küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verilmektedir. Bu sürenin hangi saatler arasında ve kaç bölünerek kullanılacağı ise işçi tarafından belirlemekte ve bunun yanında bu süre günlük çalışma süresinden sayılmaktadır. İşyerinde kullanılabilir bu iznin, işyeri dışında kullanılmasında da herhangi bir engel yoktur³⁹. Süt izninin kullanımı sırasında, işveren tarafından ayrılan emzirme odasında veya sigortalının iznini işyeri dışında kullanmayı tercih etmesi halinde çocuğun bulunduğu yer ve bu yere gidiş geliş esnasında meydana gelen kazalar iş kazası olarak kabul edilecektir⁴⁰. Önemli olan kazanın mesai süresi içinde meydana gelmiş olmasıdır⁴¹. Ancak kazanın emzirme saatleri içinde meydana gelmesinin yanında, bu sürenin çocuğun emzirilmesi amacıyla kullanılıyor olması gerektiği de ileri sürülmektedir. Bu görüşün kabul edilmesi halinde süt izninin kullanımı sırasında başka bir iş ile meşgul olan veya emzirme faaliyeti ile hiçbir ilgisi olmadığı esnada kazaya maruz kalan kişinin başına gelen olay iş kazası olarak nitelendirilemeyecektir⁴². Ancak süt izninin kullanıldığı sürenin günlük çalışma süresinden sayıldığı İş Kanunu'nda açıkça düzenlenmiş ve bu iznin kullanılacağı yer hakkında hak sahibine bir serbesti tanınmıştır. İşyerinde bulunduğu sırada gerçekleşen kazaların iş kazası olarak kabulünde, işin yapılmasından ya da özel hayattan kaynaklanması dikkate alınmazken ya da sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda meydana gelen kazalar yine iş kazası olarak kabul edilirken, süt izninin kullanıldığı sırada meydana gelen kazaların yukarıda belirttiğimiz durumlarda olduğu gibi kazanın sebebi araştırılmaksızın iş kazası olarak kabul edilmesi kanaatimizce yerinde olacaktır.

1.2.2.5. İşveren Tarafından Sağlanan Taşıtlı İşin Yapıldığı Yere Gidiş Geliş Sırasında Uğranılan Kazalar

5510 sayılı Kanun m.13'e göre; "*sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtlı işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında,*" meydana gelen kazalar iş kazası olarak kabul edilmektedir. 506 sayılı kanunda aranan taşımanın toplu olarak yapılması şartı 5510 sayılı Kanun kapsamında aranmamıştır. Bu sebeple bireysel taşımalar esnasında meydana gelen kazalar da iş kazası olarak kabul edilmektedir⁴³. Bunun yanında taşımanın yapılması amacıyla sağlanan taşıtın mülkiyetinin işverene ait olması gerekmekte, işverenin zilyetliği altında bulunması yeterli görülmektedir⁴⁴.

³⁹ Güneren, *a.g.e.*, ss.405.

⁴⁰ Karakaş., *a.g.e.*, ss.35.

⁴¹ Sözer, *a.g.e.*, 327.

⁴² Oğuz Mülayım, *Türk Sosyal Güvenlik Siteminde Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011, ss.44.

⁴³ Tuncay, Ekmekçi, *a.g.e.*, ss. 380.

⁴⁴ Güzel, Okur, Caniklioğlu, *a.g.e.*, ss.428.

İşverence yol parası ödenmiş olsa bile sigortalı işçilerin, dolmuş ya da belediye otobüsüyle işe geliş gidişleri sırasında meydana gelen kazalar iş kazası kabul edilmemektedir. Çünkü işçi tarafından kullanılan otobüs ya da dolmuş işverence sağlanmış veya işçilere tahsis edilmiş bir araç değildir⁴⁵. Ancak Yargıtay bir kararında, belediye işçisinin, belediyeye ait fakat yolcu taşıma işinde kullanılan bir otobüsle işyerine giderken terör saldırısı sonucu hayatını kaybetmesini iş kazası olarak kabul etmiştir⁴⁶.

Her ne kadar 5510 sayılı Kanunda “işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında” ifadesi kullanılmış olsa da, işverence tahsis edilen araca binerken ya da inerken ve aracı beklerken meydana gelen kazalar da iş kazası sayılmaktadır. Yargıtay bir kararında servis aracına binmek üzere işverence belirlenen yerde bekleyen sigortalının geçirdiği kazayı iş kazası kabul etmiştir⁴⁷.

1.2.3. Sigortalının Bedenen ve/veya Ruhen Zarar Görmesi

Bir olayın iş kazası olarak kabul edilebilmesi için sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getirmesi gerekmektedir. Kanunda açıkça düzenlendiği üzere mala yönelik zararlar iş kazası kapsamında değerlendirilmemektedir. Ancak sigortalıya organ görevini ifa etmesi amacıyla takılan protez ve cihazlarda meydana gelen zararların iş kazası kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışılmaktadır. Bir görüşe göre vücutta takılan suni organda meydana gelen zararların iş kazası sayılması normal hayat deneyimiyle bağdaşmamaktadır⁴⁸. Ancak diğer bir görüşe göre bireyin bir uzvunu kaybetmesi sonucunda bunun yerine takılan şey o uzvun yerine geçmektedir. Bu nedenle buna gelen zararın bireyin uzvuna gelen zararla aynı şekilde değerlendirilmesi gerekir⁴⁹.

Bedeni zarar; geçici iş göremezlik, kalıcı iş göremezlik ya da ölüm olarak ortaya çıkabilirken, ruhi zarar; sigortalının bedenen bir zarara uğramamasına karşın kaza sonucu psikolojik bozukluklar göstermesi ve kendisi ya da çevresi için tehlike arz etmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır⁵⁰.

⁴⁵ Tuncay, Ekmekçi, **a.g.e.**, ss. 381.

⁴⁶ Yarg. 10 HD.03.11.1983, E. 5263, K. 54446, “Olay işveren belediyenin otobüsünde meydana gelmiş olmasına karşın araç işçilere özgü taşıma yapmamakta olup, tüm vatandaşlara tahsis edilmiştir. Dolayısıyla Yargıtay bu sonuca lafzi yorumu aşan genişletici gai yorum yoluyla ulaşmıştır.” Sözer, **a.g.e.**, 328.

⁴⁷ Yarg. 21 HD., 14.05.1996, E. 2674, K. 2738, Kararın değerlendirilmesi için bkz. Haluk Hadi Sümer, *Sigortalının Servis Aracı Beklerken Uğradığı Kaza İş Kazası mıdır?*, [Elektronik Versiyonu] Çimento İşveren Dergisi, Sayı: 4 Cilt: 11, <http://www.ceis.org.tr/dergi.php?dID=174>, ss.10-13, (Erişim Tarihi 04.04.2017).

⁴⁸ Tuncay, Ekmekçi, **a.g.e.**, ss.384.

⁴⁹ Ceren Sümer, *İş Kazasından Doğan Sorunlar*, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2015, ss.31.

⁵⁰ Sözer, **a.g.e.**, ss.331.

Meydana gelen kazanın iş kazası olarak kabul edilebilmesi için sigortalının uğradığı zararın sosyal sigorta yardımlarının sağlanmasını gerektirecek derecede olması aranmaktadır⁵¹. Bu sebeple Kurumun yardımını gerektirecek günlük hayatta sıkça rastlanılan ufak tefek yara, bere, ısırık ve sıyrıklar ya da baygınlık geçirilmesi iş kazası olarak kabul edilmeyecektir⁵².

Kanun yalnızca kaza sırasında değil, sonradan meydana gelen zararları da iş kazası kapsamında değerlendirmiştir. Olay sırasında ya da sonrasında meydana gelen zararlar, kaza ve zarar arasındaki nedensellik bağı kesilmediği sürece iş kazası olarak değerlendirilecektir.

1.2.4. Kaza ve Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Bulunması

Genel anlamıyla “nedensellik bağı”, iki olay arasında mevcut bulunan neden-sonuç ilişkisidir⁵³. 5510 sayılı Kanun kapsamında iş kazası, sigortalıyı engelli hale getiren olay şeklinde nitelendirilmiş ve nedensellik bağı iş kazasının bir unsuru haline gelmiştir⁵⁴. Bu sebeple, meydana gelen kazanın sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazası olarak kabul edilebilmesi için kaza ve zarar arasında nedensellik bağı bulunması gerekmektedir.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi sigortalının işyerinde bulunduğu sırada meydana gelen kazalar yapılan işle ilgili olup olmadığına bakılmaksızın iş kazası sayılmaktadır. Bu sebeple meydana gelen olayın iş kazası olarak kabul edilmesinde, işverenin işi ve kaza arasında nedensellik bağı bulunup bulunmaması, Kanunda iş kazası olarak kabul edileceği belirtilen haller kapsamına giren her olay için tartışma konusu oluşturmayacak, olayın iş kazası olarak kabulünde kaza ve zarar arasındaki nedensellik bağı araştırılacaktır.

2. İŞ KAZASININ TESPİT EDİLMESİ VE BİLDİRİLMESİ

2.1. İş Kazasının Bildirilmesi

Sigortalıyı bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olay sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazasıysa Kurum yardımıyla bulunmakla yükümlüdür⁵⁵. Ancak iş kazası sonucu zarara uğrayan sigortalının 5510 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen ve Kurum tarafından sağlanan yardımlardan yararlanabil-

⁵¹ Korkusuz, Uğur, *a.g.e.*, ss. 281.

⁵² Tuncay, Ekmekçi, *a.g.e.*, ss.384.

⁵³ Ersan Kuzgun, *İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu*, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, 2010, ss.24.

⁵⁴ Güzel, Okur, Canıklıoğlu, *a.g.e.*, ss.430.

⁵⁵ Yusuf Güleşçi, *İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalıklarını Kayıt ve Bildirim Yükümlülüğü (5510 sayılı SSGSSK ve 6331 sayılı İSGK Karşılaştırmalı Olarak İnceleme)*, [Elektronik Versiyonu] ‘Sicil’ İş Hukuku Dergisi, Sayı: 32, http://www.mess.org.tr/media/files/244_EMVIQT6DNRsicil_32.pdf, ss.152, (Erişim Tarihi 08.04.2017).

mesi için meydana gelen kazanın Kuruma bildirilmesi gerekmektedir. Bu bildirim işveren tarafından, kazadan sonraki 3 iş günü içinde yapılacaktır. Ancak bu 3 günlük süre, iş kazasının işverenin kontrolü dışındaki yerlerde meydana gelmesi halinde iş kazasının öğrenildiği tarihten itibaren başlamaktadır. Bunun yanında iş kazasının yetkili kolluk kuvvetine de bildirilmesi gerekmektedir. Bu bildirim belediye sınırları içinde polis karakollarına dışında ise jandarma karakollarına derhal yapılacaktır. Bildirim “iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesi” ile doğrudan, taahhütlü posta ile ya da elektronik ortamda yapılır.

İş kazasının süresinde Kuruma bildirilmemesi halinde, bildirim tarihine kadar geçen süre zarfında, zarar gören sigortalıya ödenecek geçici iş göremezlik ödeneği işverenden tahsil edilecektir.

2.2. İş Kazasının Soruşturulması

İş kazası soruşturmaları ile, sigortalılık durumu, iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesinde bildirilen olayın iş kazası kabul edilip edilmeyeceği, olayın meydana gelmesinde sigortalının kastı ve ağır kusuru, işverenin kastı ve gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı, kazada üçüncü kişilerin etkisi hususları araştırılır⁵⁶.

Kuruma bildirilen olayın iş kazası sayılıp sayılmayacağı hakkında bir karara varılabilmesi için gerektiğinde, Kurumun denetim ve kontrol ile yetkilendirilen memurları tarafından veya Bakanlık iş müfettişleri vasıtasıyla soruşturma yapılmaktadır. Bu soruşturma sonunda yazılı olarak bildirilen hususların gerçeğe uymadığı ve olayın iş kazası olmadığı anlaşılırsa, Kurumca bu olay için yersiz olarak yapılmış bulunan ödemeler, ödemenin yapıldığı tarihten itibaren gerçeğe aykırı bildirimde bulunanlardan tahsil edilmektedir. (SSGSSK m.133/III)

3. BAĞIMSIZ ÇALIŞANLAR BAKIMINDAN İŞ KAZASI VE FARKLARI

3.1. Bağımsız Çalışanlar Bakımından İş Kazası Kavramı

İş kazası ve meslek hastalığına ilişkin hükümler 4/1-a ve 4/1-b kapsamında çalışan sigortalılar için uygulama alanı bulmaktadır. Bu sebeple Kanunda sayılan hallerden biri kapsamında meydana gelen kazalar işçiler ve bağımsız çalışanlar için iş kazası olarak kabul edilecektir. Ancak bağımsız çalışmanın niteliği, işçi-işveren ve bağımlılık ilişkisinin bu sistemde mevcut bulunmaması sebebiyle 13. maddede beş bent halinde sayılan unsurların hepsi bağımsız çalışanlar bakımından uygulama alanı bulamayacaktır.

“Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada” meydana gelen kazalar iş kazası olarak kabul edilmektedir. Kanunda tanımı yapılan işyeri kavramı bağımsız çalışanlar içinde geçerlidir. Bu sebeple bağımsız çalışanların işyerinde geçir-

⁵⁶ Karakaş, a.g.e., 140.

dikleri kazalar iş kazası olarak değerlendirilecektir. Bunun yanında yine kazanın yapılan işle ilgili olması gerekmekte, işyerinde meydana gelen kazalar yapılan işle ilgili olup olmadığına bakılmaksızın iş kazası sayılmaktadır.

5510 sayılı Kanun “*sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle*” meydana gelen kazaları iş kazası kabul etmiştir. Kanunda bağımsız çalışanlar bakımından yer verilmiş olan bu ifadenin, aynı fıkrada işçiler için yer verilmiş “*İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle*” ifadesine göre geniş yorumlanması gerekmektedir. Bağımsız çalışanların işveren tarafından başka yere gönderilmesi ya da işverence sağlanan taşıtla kazaya uğraması yine bağımsız çalışmanın niteliği gereği mümkün olmadığından, işçiler için iş kazası olarak kabul edilen bu haller bağımsız çalışanlar bakımından “*yürütmekte olduğu iş nedeniyle*” hükmü içinde uygulama alanı bulmaktadır. Sözer’e göre bağımsız çalışan sigortalının, işi gereği işyeri dışında bulunduğu, görevli olarak başka yere gittiği ya da mesleğini icra için kullandığı araçla işyerine gidip geldiği sırada meydana gelen kazalar, “*yürütmekte olduğu iş nedeniyle*” meydana gelmiş kabul edilerek iş kazası sayılmalıdır. Bunun yanında hükmün süt iznini de kapsayacak ölçüde geniş yorumlanması mümkün değildir⁵⁷.

3.2. Bağımsız Çalışanlar Bakımından İş Kazasının Tespit Edilmesi ve Bildirilmesi

İş kazası sonucu Kurum tarafından sunulan yardımların bağımsız çalışan sigortalıya sağlanması için kazanın Kuruma bildirilmesi gerekir. Bu bildirim sigortanın kendisi tarafından ve bir ayı geçmemek şartıyla rahatsızlığın bildirim yapmaya engel olmadığı günden sonra üç işgünü içinde yapılmaktadır. Görüldüğü gibi Kanun kazaya uğrayan ve bildirimde bulunan sıfatının aynı kişide toplanması sebebiyle, işveren için öngörülenden daha uzun bir bildirim süresi düzenlemiştir.

Bunun yanında diğer bir fark bağımsız çalışanın kazayı kolluk kuvvetlerine bildirme yükümlülüğü bulunmamasıdır. İş kazasının kolluk kuvvetlerine bildirilmesinin amacı, meydana gelene kazada haksız bir eylemin bulunup bulunmadığının tespit edilmesidir. Ancak bağımsız çalışan sigortalının kastı ya da taksiri sebebiyle meydana gelen iş kazası sonucu, kendisinin uğramış olduğu zarardan dolayı cezai sorumluluğunun doğmayacak olması, bu yükümlülüğün getirilmeyişinin sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁸.

SONUÇ

Çalışmamızda; sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazası kavramını ve bu kapsamda sunulan yardımlar ve bu yardımlara hak kazanma koşullarını ele aldık. Çalışmamız sonucu ulaştığımız sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

⁵⁷ Sözer, a.g.e., ss.342-343.

⁵⁸ Sözer, a.g.e., ss.345.

İş kazaları; Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 28 Haziran 1952 tarihli Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin 102 sayılı sözleşmesinde sayılan 9 sosyal tehlike arasında yer almaktadır. İş kazaları ve sebep olduğu olumsuz sonuçların önlenmesi amacıyla öngörölmüş her bir tedbir ve yardım, Anayasal sosyal güvenlik hakkının (md.60) devlet tarafından sağlanmasının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda ölkemizde geniş kapsamlı bir mevzuata sahip olunmasına karşın, iş kazaları ve meslek hastalıklarının sayısındaki endişe verici artışa engel olunamamakta, bu sebeple soruna hukuk normunun yetersizliği ya da eksikliği değil, bu normların etkin bir şekilde uygulanamamasının ve yetersiz denetimlerin sebep olduğu kabul edilmektedir.

5510 sayılı Kanunun md.13'de hangi şartlarda meydana gelen olayların iş kazası olarak kabul edileceği düzenlenmiş kaza kavramı oldukça geniş tutulmuştur. Yargıtay tarafından da iş kazası kavramı hususunda oldukça genişletici bir yorumun tercih edildiği görölmektedir. 5510 sayılı Kanunda ve yargı kararlarında kaza kavramının bu denli geniş tutulmasının nedeni, kaynağını Anayasa md.60'dan alan sosyal güvenlik hakkının, söz konusu hakkın amacına ve kapsamına uygun bir şekilde sağlanması düşüncesidir. İş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sunulan yardımlara hak kazanılması için belirli bir süre ve miktarda prim ödenmiş olmasına ilişkin bir zorunluluğa yer verilmemiş oluşu da buradan gelmektedir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 74. maddesine göre kadın işçilere bir yaşımdan küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verilmektedir. Bu iznin kullanılması esnasında meydana gelen kazalar iş kazası olarak kabul edilmektedir. Kazanın iş kazası olarak kabul edilmesi için emzirme saatleri içinde meydana gelmesinin yanında, bu sürenin çocuğun emzirilmesi amacıyla kullanılıyor olması gerektiği de ileri sürölmektedir. Ancak süt izninin kullanıldığı sürenin günlük çalışma süresinden sayıldığı İş Kanunu'nda açıkça düzenlenmiş ve bu iznin kullanılacağı yer hakkında hak sahibine bir serbesti tanınmıştır. Süt izninin kullanıldığı sırada meydana gelen kazaların, kazanın sebebi araştırılmaksızın iş kazası olarak kabul edilmesi kanaatimizce yerinde olacaktır.

Kanunda açıkça düzenlendiği üzere mala yönelik zararlar iş kazası kapsamında değerlendirilmemektedir. Ancak sigortalıya organ görevini ifa etmesi amacıyla takılan protez ve cihazlarda meydana gelen zararların iş kazası kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışılmaktadır. Kanaatimizce bireyin bir uzvunu kaybetmesi halinde bunun yerine takılan şey o uzvu yerine geçmektedir. Bu sebeple Kanunda öngörölmüş hallerde meydana gelen ve sigortalıya organ görevini ifa etmesi amacıyla takılan protez ve cihazlarda zarara sebep olan olayların iş kazası olarak kabul edilmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- A. Can TUNCAY, Ömer EKMEKÇİ, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri** (18. Bası), Beta, İstanbul, 2016.
- Ali ATICI, **İşverenin İş Kazasından Doğan Sorumluluğu**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Ali GÜNEREN, **İş Kazası veya Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları** (1. Bası), Adalet, Ankara, 2010.
- Ali GÜZEL, Ali Rıza OKUR, Nurşen CANİKLİOĞLU, **Sosyal Güvenlik Hukuku** (15. Bası), Beta, İstanbul, 2014.
- Ali Nazım SÖZER, **Türk Sosyal Sigortalar Hukuku** (2. Bası), Beta, İstanbul, 2015.
- Aybüke KARACA, **Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı**, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Baki Oğuz MÜLAYİM, **İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Kavramları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Başak GÜNEŞ, **İş Kazası ve Meslek Hastalıklarında Sosyal Güvenlik Kurumu'nun İşverene Rücu Hakkı**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Ceren SÜMER, **İş Kazasından Doğan Sorunlar**, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2015.
- Coşkun SARAÇ, **“İşyerinde Kalp Krizinden Ölüm ve İşverenin İş Kazasından Dolayı Sorumluluğu”**, [Elektronik Versiyonu] Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı: 26, s.125-130, <http://www.mess.org.tr/tr/yayinlarimiz/detay/sicil-sayi-26/>, (Erişim Tarihi 01.04.2017).
- Coşkun SARAÇ, **İşyeri Dışında Meydana Gelen İş Kazası Nedeniyle Sorumluluk-İşverenin Önlem Alma Yükümlülüğü - Uygun İlliyet Bağı**, [Elektronik Versiyonu] Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı: 18, s.202-214, <http://www.mess.org.tr/tr/yayinlarimiz/detay/sicil-sayi-18/>, (Erişim Tarihi 01.04.2017).
- Erdem ÖZDEMİR, **İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku** (1. Bası) Vedat, 2014.
- Ersan KUZGUN, **İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu**, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, 2010.
- Halûk Hâdi SÜMER, **Sigortalının Servis Aracı Beklerken Uğradığı Kaza İş Kazası mıdır?**, [Elektronik Versiyonu] Çimento İşveren Dergisi, Sayı: 4, Cilt: 11, s.6-13 <http://www.ceis.org.tr/dergi.php?dID=174>, (Erişim Tarihi 04.04.2017).
- İsa KARAKAŞ, **İş Kazası & Meslek Hastalığı İhtilafları ve Çözüm Yolları** (2. Bası), Berikan, Ankara, 2012.
- Kadir ARICI, **Türk Sosyal Güvenlik Hukuku** (1. Bası), Gazi Kitabevi, Ankara, 2015.
- Levent AKIN, **İşverenin İşçiye Gözetme Borcundan Doğan Hukuki Sorumluluğunda Uygun Nedensellik Bağı**, [Elektronik Versiyonu] Çimento İşveren Dergisi, Sayı: 2 Cilt: 25, s.26-39 <http://www.ceis.org.tr/dergi.php?dID=89>, (Erişim Tarihi 01.04.2017).

- M. Refik KORKUSUZ, Suat UĞUR, **Sosyal Güvenlik Hukuku** (5. Bası), Ekin, Bursa, 2016.
- Metin PEHLİVAN, **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde (5510 Sayılı Kanun) Kısa Vadeli Sigorta Kollarından Sağlanan Yardımlar**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.
- Müjdat ŞAKAR, **Meslek Yüksek Okulları için İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku** (8.Bası), Beta, İstanbul, 2015.
- Oğuz MÜLAYİM, **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.
- Sarper SÜZEK, **İş Hukuku** (10. Bası), Beta, 2014.
- Yusuf ALPER, **Sosyal Sigortalar Hukuku**, (8. Bası), Dora, Bursa, 2016.
- Yusuf GÜLEŞÇİ, **İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalıklarını Kayıt ve Bildirim Yükümlülüğü (5510 sayılı SSGSSK ve 6331 sayılı İSGK Karşılaştırmalı Olarak İnceleme)**, [Elektronik Versiyonu] Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı: 32, <http://www.mess.org.tr/tr/yayinlarimiz/detay/sicil/> (Erişim Tarihi 08.04.2017).
- Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, <http://www.kazanci.com/>.
- Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>.
- SGK'nın 2011/50 tarihli ve sayılı "Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulamaları" konulu genelgesi.